

Diepenbeeks Natuur. Nieuws

België–Belgique

PB - P.P.

3590 Diepenbeek 1

Week van de aarde:

biodiversiteit

Woord van de voorzitter.

Het voorjaar begint, in de natuur beweegt, fluit en kriebelt het langs alle kanten, de verscheidenheid van het leven, of biodiversiteit, komt ons tegemoet, zelfs daar waar wij het liefst niet willen, in ons eigen huis en tuin. Faraomieren verschuilen zich in onze keukens, Aziatische lieveheersbeestjes overwinteren in de raamkozijnen, de brulkikkers worden wakker in onze tuinvijver... Tja dat is wellicht niet de biodiversiteit die we die we voor ogen hebben, maar deze “exoten” zijn wel een realiteit, ook in onze natuurgebieden. Een realiteit die onze oorspronkelijke biodiversiteit in problemen brengt, bovenop de problemen die er al waren door het opsluiten van onze natuur in kleine natuurgebieden, de vervuiling van het water waarin en waarvan onze medeschepsels moeten leven, de luchtvervuiling, fijn stof, overbemesting, chemische plaagbestrijding die niet ophoudt aan de grens van een perceel,

Daarom is het meer dan ooit nodig onze resterende natuur te koesteren en te beheren zodat ze kansen krijgt voor de toekomst, kansen die de natuur neemt als we haar niet beknotten maar ondersteunen. Dat kon ik vorig jaar zelf ondervinden. Het simpelweg ophangen van een nestkast voor een steenuil zorgde ervoor dat we er nu een interessante buur hebben bij gekregen. Ongetwijfeld kan ook jij ertoe bijdragen de biodiversiteit van je eigen woonomgeving te vergroten.

Ondanks de sterke verstedelijking van onze gemeente, heeft ze nog heel wat te bieden op vlak van biodiversiteit, dat kan je lezen in deze nieuwsbrief. Deze biodiversiteit behouden en versterken is niet enkel een taak voor Natuurpunt, ook de gemeente en u als inwoners hebben hierin een rol. Bewust omgaan met ons leefmilieu en onze omgeving, zelf het goede voorbeeld geven en anderen ondersteunen om inspanningen te doen, daarmee komen we al een heel eind.

Met de geplande activiteiten hopen we een stimulans te kunnen geven om met meer mensen nog meer te doen. Laat je verrassen door de verscheidenheid van de Diepenbeekse natuur.

Jos Ramaekers, voorzitter

Biodiversiteit.

Door de opwarming van de aarde en de groeiende aanwezigheid van de mens op onze planeet komt de biosfeer en de biodiversiteit steeds meer onder druk te staan. Ook de internationale gemeenschap heeft zich op het einde van de 20ste eeuw gerealiseerd dat het hoogste tijd werd om iets te ondernemen om het voort bestaan van heel wat soorten te garanderen. Dit werd geconcretiseerd in de Natura 2000. Uiteraard waren hier al de nodige habitat richtlijnen aan vooraf gegaan, zoals onder andere de vogelrichtlijn. Wereldwijd hebben de overheden beloofd om de nog resterende biodiversiteit te redden tegen 2010. Onnodig te vertellen dat de klok snel tikt in deze. In hoeverre men

a: inktviszwam

deze doelstelling ooit zal halen, wetende dat er momenteel wereldwijd alleen al 188 soorten zoogdieren met uitsterven zijn bedreigd, is niet heel zeker. Met de huidige uitsterving van soorten, die zich heeft ingezet omstreeks 1500, staan we nu al 6de op de lijst van grote uitstervingsperiodes van soorten op aarde... Stof tot nadenken.

Dat vonden ook de organisatoren van de dag van de aarde. Ze kozen biodiversiteit als het thema voor de dag van de aarde in 2009. De milieuraad Diepenbeek wenst dan ook, samen met natuurliefhebbers, Kilowatuur? en het gemeentebestuur aandacht aan schenken. Diepenbeek is een unieke gemeente als we praten over biodiversiteit. De Demer snijdt de gemeente als het ware doormidden. De Demer scheidt zowat Kempen en Haspengouw. Dit zijn toch wel erg verschillende biotopen. Dit wordt dan ook in de kijker geplaatst door een tentoonstelling waar de Diepenbeekse biodiversiteit aan bod komt. Je kunt op de tentoonstelling kennis maken met biotopen zoals de Kempen, Haspengouw, de Demervallei, Dauteweyers, Keizelboomgaard, parken en tuinen en het landbouwgebied. Eén en ander wordt opgefleurd met foto's van Frans Van Bauwel. Van elk gebied is er infopaneel uitgewerkt door de milieuraad en de milieudienst. De gemeente heeft hierbij een mooi geïllustreerde folder uitgewerkt. Officiële opening is gepland op 19 april. De week van de aarde, omwille van de 40 jaar Dag van de aarde wereldwijd en 20 jaar in België, wordt

afgesloten op zondag 26 april met de wandeling in de Keizelboomgaard.

Biodiversiteit en countdown 2010 werd al aangehaald. Ook privé tuinen en het landbouwgebied worden hierin opgenomen als biotoop. Ze spelen immers een belangrijke rol om de versnipperde natuurgebieden met elkaar te verbinden. Ze vormen verbindingsgebieden tussen deze veel te kleine natuurgebieden. Zo helpen ze mee om bepaalde soorten in stand te houden. Anderzijds zijn het voor velen onder ons rustpunten in onze jachtige tijd. Wie verpoost er niet graag op zijn terras na een stresserende werkdag....

Hoe sterk het adaptatievermogen wel kan zijn bewijst de merel. Deze schuwe bosvogel uit de 19de eeuw evolueerde naar een

b: Havik

veel voorkomende tuinvogel, die zich onbeschaamd manifesteert op onze gazons. Er komt misschien een moment waarin biologen 2 soorten merels zullen onderscheiden, de tuinmerel en de bosmerel..... Richt je tuin dan ook zo milieuvriendelijk in. De bonte vlinders, zingende vogels en kwakende kikkers kunnen je ten deel vallen. Beschouw hen als een mooie beloning voor je inspanningen en je milieubewustzijn.

Als natuurbeschermers moeten we er ons van bewust zijn dat landbouwgebieden een grote rol te spelen hebben bij het instant houden van de biodiversiteit. Niet alleen zijn de ze belangrijk als verbindingsgebied, maar ook als habitat. Wie met de wagen over Verbindingslaan rijdt kan in deze tijd van het jaar genieten van een kievit die door de hemel klieft. Heel wat soorten zijn afhankelijk van het landbouwbiotoop. Daarom is een landbouwgebied dat kansen biedt aan de natuurwaarde van groot belang. Het belang van houtwallen en kleine landschap elementen mag dan ook niet onderschat worden. Goddank groeit er binnen de landbouwsector steeds meer begrip voor natuurbescherming en vanuit natuurbescherming meer interesse voor samenwerking.

Parken zijn vaak relictten van de rijkdom van bepaalde personen uit families uit de 19 de eeuw. Deze werd geëtaleerd met de aanplant van exotische bomen en planten. Toch hebben ze een belangrijke bijdrage aan natuurbescherming. De meeste parken zijn nu vrij toegankelijk en niet langer het privilege van een beperkte elite. Naast een refuge voor een aantal soorten zijn ze voor velen de stapstenen naar een eerste contact met natuur voor de verstedelijkte mens.

Natuurpunt afdeling Diepenbeek beheert diverse natuurgebieden die de gemeente Diepenbeek rijk is. Daar de gemeente op de overgang van Kempen en Haspengouw ligt, zijn er tal van biotopen op haar grondgebied. In elk van deze biotopen situeert zich een natuurgebied. Dit geeft dat elk van deze gebieden unieke terreinen herbergt. Elk van deze natuurwaarden stellen dan ook hun specifieke eisen. En het is daar dat het schoen nipt.

De Maten.

Het natuurgebied “De Maten”, natuurparel van Limburg, situeert zich op de rand van het Kempische plateau, in de vallei van de Stiemerbeek.

Het is een vogel- en habitatrictlijngebied van de Europese unie. Het gebied bestaat voornamelijk uit heide, vijvers met rietkragen, beboste percelen en andere typische Kempische taferelen. Hier vinden we de

c: ijsvogel

zeldzame roerdomp, wouwaap, ... en rugstreeppad, welke de geadopteerde soort is voor Genk. Vele van deze soorten staan onder zware druk. Sommige zelfs op de rode lijst en dus met uitsterven bedreigt in Vlaanderen.

Door een beheer op maat

proberen we de specifieke biotopen te behouden of te herstellen om deze soorten en de vele andere die met hun samenleven te versterken.

De beheersvisie is om het landschap van voor 1900 terug te creëren, een landschap van open heidevelden met stuifduinen en gagelstruwelen. Van vijvers met een natuurlijk visbestand, met rietkragen en moeraszones. Van broekbossen en enkele eiken-berkenbosjes.

Hiervoor worden een aantal grote en kleine ingrepen gepland. Dit gaat om het vrij maken van de heide van boomopslag

en verjonging door maaien. Vijvers afvissen en herstellen van oevers en dijken. Open maken van moeraszones en het terug dringen van de verbossing.

Om de (bio)diversiteit te verhogen wordt er gedacht aan het plaggen van stukjes natte heide om terug een pioniervegetatie met zonnedauw, snavelbies, ... te bekomen. Ook het vrij maken van verschillende duinen van houtopslag en strooisellaag. In deze optiek van biodiversiteit wordt er ook nagedacht over een aantal projecten zoals een broedwand voor de ijsvogel, drijftillen voor visdiefjes en begrazing van de heide door runderen.

Al dit alles moet de kwaliteit en kwantiteit van de natuur bevorderen, zonder dat het gebied evenwel afgesloten wordt. Dit werd eind 2008 nog eens duidelijk gemaakt door opening van de vogelkijkwand aan de Augustijnerweyer. Een meer waarde voor zowel de wandelaars als de natuur.

De Dorpsbenden-Pomperik.

Dit 60 ha grote gebied van vroegere gemeenschappelijke weidegronden, ligt in de alluviale vlakte van de Demer. Hiervan beheert natuurpunt beheert er 38 ha. De gevarieerde

d: vuurvliinder

bodemstructuur en het feit dat het gebied regelmatig overstroomde, zorgen voor een afwisselende plantengroei. Het is vooral deze plantengroei die het gebied zo bijzonder maakt.

Zo herbergt het gebied een van de best bewaarde blauwgraslanden in Vlaanderen. Blauwgraslanden zijn jaarlijks, eenmaal gemaaid onbemeste hooilanden, met een geringe opbrengst, op vochtige voedselarme bodems met wisselende waterstand ('s winters drassig en 's zomers oppervlakkig uitgedroogd). Het zijn de schraalste en zeldzaamste graslanden met een uiterst groot natuurbehoudsbelang. De blauwachtige kleur is vooral afkomstig van pijpenstrootje, blauwe zegge en tandjesgras. Kenmerkende planten zijn dan ook de blonde en blauwe zegge, kranskarwij en kleine schorseneer. Begeleidende planten zijn blauwe knoop, egelboterbloem, melkeppe, wateraardbei, gevlekte orchis en tandjesgras. Andere zeldzame of interessante plantensoorten zijn

trilgras, groengele zegge, blaaszegge, pijptorkruid, grote ratelaar, hondsviooltje, kruipwilg, en borstelgras.

Deze flora zorgt voor een bonte bloemenpracht, ideaal voor een hele lijst dagvlinders. Ook werd er de zeldzame moerassprinkhaan gevonden. Een soort voor vochtige ruigten.

Maar de laatste jaren is uit monitoring toch gebleken dat het gebied in slechte zin verandert. En om de natuurpracht te behouden moeten we ons beheer bijsturen. Na wat studiewerk en wijze raad vragen ligt de

oplossing in het sneller afvoeren van het regenwater. Het lijkt in tegenspraak met de juist aangehaalde terreinomstandigheden. Maar het blijkt dat dit stagnerende regenwater het terrein langzaam verzuurt wat dan resulteert in verslechterende leefomstandigheden voor onze belangrijkste flora. Op het terrein is de werkploeg van de gemeente al begonnen met het ruimen van de Laak en de grotere grachten, de provinciale overheid zal in het najaar starten met de

e: rietorchis

Caetsbeek en wij natuurpunt werken aan de kleinste grachtjes en greppels.

De Dauteweyers.

De vijvers ontstonden door ijzerwinning halverwege de 19de eeuw. Nadien kwam er de viskweek nog later kon de natuur er opnieuw haar plaats innemen. De Dauteweyers is een waterrijk gebied. De randen en de verlandingszones rond de vijvers vormen

f: boomkikker

interessante overgangsgebieden. Verderop zijn er elzenbroekbossen en vochtig weilanden. Elk met zijn specifieke fauna en flora. We treffen hier dan ook vooral planten en dieren aan die water gebonden zijn. De Dauteweyers vormen het ideale decor voor één van de zeldzaamste amfibieën in ons land: de boomkikker.

Door het jaarlijks tellen van de roepende mannetjes, stelden we vast dat de aantallen achteruit gingen. Ingrijpen was dus een noodzaak. Na een consultatieronde gingen we aan de slag. Een hoog vissenbestand op de vijvers en poelen werd als hoogste dreiging bestempeld voor het amfibie. Dus werden zo goed alle vijvers leeg gelaten en de poelen afgevist. Verder werden er aantal nieuwe poelen van verschillende grote en diepte gecreëerd. Wordt houtopslag verwijderd om meer licht en zon op het wateroppervlak te krijgen en dus een betere opwarming van het water. En nieuwe omheining voor de begrazing geplaatst.

Nietelbroeken.

Onderdeel van de Mombeekvallei, is Nietelbroeken landschappelijk, plantkundig en ecologisch een interessant gebied Nietelbroeken ligt in de helling die van het hoogste punt van Diepenbeek naar de Mombeek leidt. Op sommige plaatsen (door ondoordringbare klei op geringe diepte) komt het grondwater naar de oppervlakte en vormt kwelplekken, gekenmerkt door speciale planten (bosbies, reuzepaardestaart, ...).

Naast de landschappelijke gaafheid van een (bijna) onbebouwde vallei zijn de natuurwaarden vooral te vinden in de plantengroei van zeldzaam geworden onbemeste graslanden en een “oud bos” met een zeer gevarieerde bodemsamenstelling, kwelzones en bijbehorende biotopen.

Het bos bestaat uit 3 verdiepingen, die hier goed te zien zijn bomen, struiken en kruiden. Omwille van commerciële opbrengst zijn de bomen veelal kunstmatig, de struiken en kruiden echter zijn

oorspronkelijk en, voor de natuur het meest waardevol. Het bovenste deel van het bos is steeds bos gebleven. Hierdoor vinden we hier nog vele en deels zeldzame bosplanten. (Bosanemoon, muskuskruid, aronskelk,

witte klaverzuring, eenbes, daslook, bleek- en donkersporig bosviooltje, slanke sleutelbloem, gele dovenetel, ...

Het gedeelte van het bos dat paalt aan de veldweg wordt beheerd als hakhoutbos met overstaanders. Hierdoor

komt er periodiek veel licht op de bosbodem waardoor de boskruiden het enkele jaren extra goed gaan doen. Zodra de boomkruinen opnieuw gesloten zijn is er meer schaduw en leiden de kruiden een moeilijker bestaan tot er opnieuw meer licht op de bodem valt.

Typische dieren voor Nietelbroeken zijn o.a. de wijngaardslak, reeën, groene en bonte specht, havik en sperwer, Vlaamse gaai, buizerd.

De weiden worden begraasd met koeien van lokale landbouwers en

g: slanke sleutelbloem

h: wijngaardslak

gehooid om opnieuw tot bloemenzeeën te evolueren met pinksterbloemen, knolsteenbreek en orchideeën, eens zo typisch voor de streek, maar nu ernstig bedreigd en praktisch enkel nog aanwezig in natuurgebieden.

De waterkelder.

Een voormalige waterkelder van de stad Hasselt Hier werd het water van de Stiemerbeek opgevangen om enkele weken te laten bezinken. Het water voerde namelijk zanddeeltjes mee van het Kempische plateau. Daarna werd het verder geleid naar het waterleidingsnetwerk in de stad. Na jaren in onbruik en verwaarlozing werd deze ingericht als een verblijf plaats voor vleermuizen.

Den Elst.

Een natuurgebiedje net ten noorden van de (langs) autostrade tussen de gehuchten het Crijt en het Reitje. Zoals sommigen wellicht wisten was het gedeelte van onze gemeente ten Zuiden van de Grendelbaan en ten Oosten van de Verbindingslaan opgenomen in de ruilverkaveling van Vliermaalroot. In iedere ruilverkaveling moeten er tegenwoordig een paar procenten van het gebied worden omgezet naar natuur. Meestal worden daarvoor de voor de landbouw minst interessante percelen gebruikt. Ook in deze ruilverkaveling ging het niet anders en werden enkele armere percelen nabij een populierenbosje naar natuur omgezet en aan Natuurpunt te koop aangeboden. Onlangs vonden dan de ruilingen van de gronden plaats en zijn wij in het bezit gekomen van iets meer dan 5 ha beemden, ter plekke genaamd “de Elst”.

Op het ogenblik ontwikkelen we een visie en een beheersplan rond dit natuurgebiedje. Dit gebied midden in een landbouwzone kan als stapsteen en toevluchtsoord dienen voor allerlei dieren en planten die geen plekje meer vinden in deze woestijn van monocultuur van de hedendaagse landbouw. Maar zodra we daarmee verder staan hoort u er ongetwijfeld meer van.

i: dagpauwoog

De Keizerboomgaard.

De Biodiversiteit van de keizerboomgaard is tweeledig. Naast de levensomstandigheden voor dieren en planten van een parkachtig landschap vind je in dit gebied vooral een biodiversiteit die méér dan elders door de mens is gemaakt. De keizerboomgaard bestaat nl. vooral uit bomen van fruitrassen die door de ons voorafgegane generaties werden gekweekt en/of gevonden en in leven gehouden en vermeerderd. Fruitrassen zoals ouwe grijskes, rozenblaadjes, klumpkes, wie zou er maar vermoeden dat het hier om appelfrassen gaat. Sommige van de in Keizer gekweekte rassen zijn méér dan 1000 jaar oud. Het

oudste ras aanwezig in deze uitgebreide boomgaard dateert uit de Romeinse periode en werd door de mensen van de boomgaardenstichting uit Zwitserland teruggehaald.

Ook deze biodiversiteit verdient bescherming. De oude fruitrassen beschikken immers over eigenschappen die we nu in tijden van “duurzaamheid” en “ecologische voetafdruk” opnieuw waarderen. Bewaarkracht zonder kunstmatige koeling, gezonde vruchten zonder sporeistoffen, een ongekend divers smaakpalet, allemaal kenmerken die we in deze tijden van monocultuur en grootschaligheid weten te waarderen.

De gemeente Diepenbeek ondersteunt dit initiatief niet enkel door het ter beschikking stellen van de gronden, maar sinds enige tijd ook door het ter beschikking stellen van subsidie voor inwoners die een hoogstamboomgaard met oude fruitrassen willen aanleggen.

Monitoring: Op het juiste spoor.

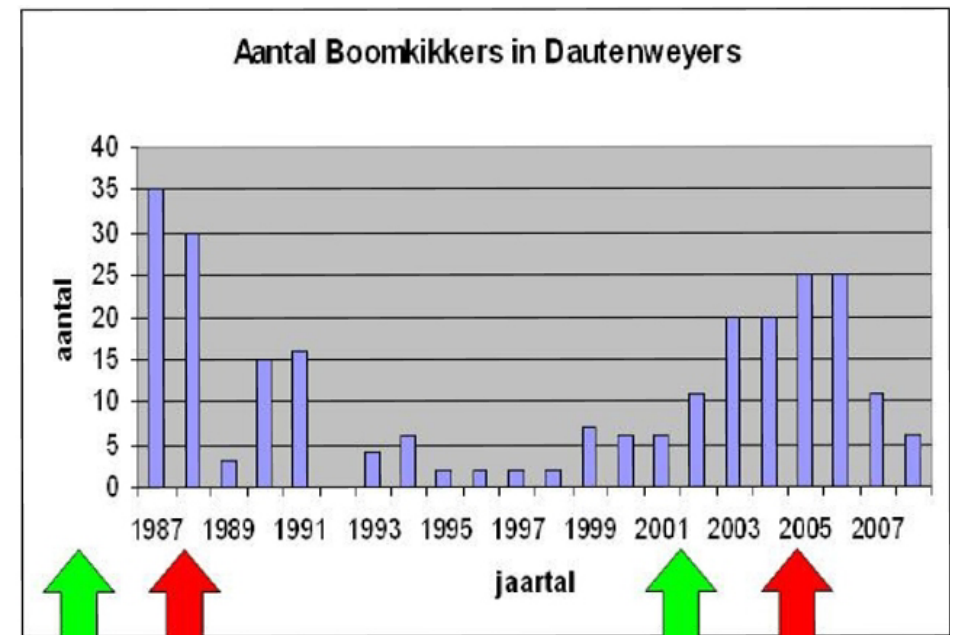
‘Monitoring van een reservaat’ is het systematisch inventariseren van ‘verschijnselen’ in het gebied. Meestal gaat dat dan over de aanwezige dieren- en plantensoorten, maar dat kan ook gaan over de hoogte van de waterstand, de zuurtegraad van het water, enzovoorts. Monitoring is van belang om te zien of het gebied en de aldus aanwezige fauna en flora gunstig evolueren naar het voorop gestelde streefbeeld en/of doel.

Vanaf dit jaar willen in Diepenbeek de nieuwe monitoringmethodiek van Natuurpunt Vlaanderen volgen. Deze bestaat uit drie niveaus:

Het eerste niveau, basismonitoring, is relatief eenvoudig. Aan de hand van een voor elk natuurgebied, zeer beperkte basislijst van goed gekende of goed herkenbare soorten, opgesteld op basis van de aanwezige natuurtypes in het gebied, aangevuld met de soorten van de Europese habitatrichtlijn, doelsoorten uit het beheerplan, en aandachtsoorten van de vrijwilligers. Volstaat het om op regelmatige basis na te gaan in welke mate deze soorten aanwezig zijn of niet.

Het tweede niveau, standardmonitoring, vereist vergt meer tijd en enige kennis. Maar als er voldoende interesse is van de vrijwilligers kunnen we dit via cursussen opvangen.

En het derde niveau, meetnetmonitoring, is het intensiefste. Dit willen we vooral toepassen voor onze grotere gebieden die representatief zijn voor vormen van

Dankzij het jaarlijks opvolgen van het aantal roepende mannetjes konden we duidelijk zien dat er een probleem was. Dit was dan ook de concrete aanleiding om over het gevoerde beheer en dus de leefomstandigheden na te denken, bijkomend onderzoek te doen en maatregelen te nemen. Door het tijdelijk intensiveren van de monitoring, bv; zoeken naar dikkopjes, hopen we binnenkort te weten of onze maatregelen succesvol zijn.

beheer en bepaalde eco-regio's, waarvoor er voldoende beschikbare vrijwilligerscapaciteit is.

Bij elke van deze niveaus zijn er de verplichte modules maar ook een hele reeks optionele modules die naar de voorhanden zijnde kennis en beschikbare tijd kunnen toegevoegd worden.

j: kauw

Dit cijfermateriaal laat toe om conclusies te trekken over onze natuurbehoudstrategieën en beheer, de evaluatie van het gevoerde natuurbeleid in en tussen de gebieden. En na te gaan of er extra middelen of beleid noodzakelijk is. Ook zijn door deze gestandaardiseerde methodes de verzamelde cijfers vergelijkbaar met deze uit andere gebieden en de daar gevoerde beheersmaatregelen.

Iedereen die geïnteresseerd is om in de vrije natuur rond te wandelen, te zien en te horen wat daar groeit, ritselt of beweegt, en die zijn waarnemingen wil bijhouden en doorgeven is heel welkom om contact op te nemen met de leden van het bestuur van Natuurpunt Diepenbeek.

Digitale nieuwsbrief.

In deze tijd van internet, e-mail en dergelijke, willen we als afdeling Diepenbeek niet achterblijven en bieden onze nieuwsbrief aan in digitale vorm. Een e-mail naar onze redactie davidberx@pandora.be is reeds voldoende om u op de lijst te zetten, om ons tijdschrift langs het internet te ontvangen. Dit vermindert onze kosten, spaart het milieu en u ontvangt het tijdschrift mooi op tijd, uitgebreider en in kleur.

(foto's in deze nieuwsbrief: F. van Bauwel en Andrea. Koroscha)

Natuurpunt Afd. Diepenbeek.

Voorzitter: Jos Ramaekers, Houbrichtsstraat 2,
Diepenbeek, 011/351583

Secretaris: Richard Vuurstaek, Zinniastraat 17,
Diepenbeek, 011/322718

Penningmeester: David Berx, De Hutten 52,
Genk, 089/247702

Milieu- en Culturele raad: Riet Kuijpers, Overwinningslaan 12,
Diepenbeek, 011/720071

Jos Paulussen, Jagersstraat 28, Diepenbeek; 011/323962
Chris Dictus, Piannesbergstraat 19, Diepenbeek; 011/ 333692
Erik Nuyts, Kempenstraat. 136, Diepenbeek; 011/332382
André Witvrouw, Dautenstraat 42, Diepenbeek; 011/324382
Gilbert Martens, Plompaertstraat 22, Diepenbeek, 011/729084

Onze eerst volgende activiteiten.

Zondag 26 april; **DAG VAN DE AARDE te diepenbeek.** Wandeling in en de omgeving van de Keizelboomgaard. Samenkomst om 14u aan de ingang van de boomgaard, tussen de huisnummers 38 en 40. *Thema: bloesemtocht met tijdens de pauze ons eigenste appelsap*

Zaterdag 09 mei; wandeling in het natuurgebied “De Maten”. Samenkomst 20u op parking aan “de Pengel” op de Havenlaan te Diepenbeek. *Thema: Avondwandeling vol mysteriegeluiden.*

Zondag 24 mei; uitstap naar de omgeving van Eben-Emael. Samenkomst om 13u30 op de carpoolparking aan de E313 te Diepenbeek. *Thema: orchideeën en andere schoonheden van het oosten.*

Zondag 14 juni; wandeling in het natuurgebied “De Dorpsbenden-Pomperik”. Samenkomst om 14u op de parking van de sporthal “Het Demerstrand” te Diepenbeek. *Thema: bloeiende gras- en hooilanden.*

Alle activiteiten zijn onder begeleiding van een natuurgids en deelname is gratis voor leden en hun gezin. Nietleden betalen 1 euro per persoon. Stevig schoeisel of laarzen zijn aanbevolen.

